

prije spaljivanja, što je u hebrejskom izraženo riječima תָּרַמָּה primicanje i odmicanje, i תָּרַמָּה = dizanje i spuštanje (Exod 29, 24. 20s; Lev 7, 30; Num 18, 18 i dr.). U Vulgatinom prijevodu označuje se jedna i druga radnja zajedničkim izrazom: elevatio, elevatum. Ali prema predaji talmudista i izlaganju biblijskih arheoloških stručnjaka (Kortleitner, Arheol. bibl., Oeniponte 1917, str. 314). תָּרַמָּה znači horizontalno pomicanje žrtve, držane u rukama, u smjeru napred i natrag, ili prema mišljenju drugih, od istoka prema zapadu i od sjevera prema jugu, a תָּרַמָּה znači dizanje i spuštanje žrtve u smjeru vertikalnom. Tim se akcijama simboliziralo, da se žrtva prikazuje Bogu kao univerzalnom Gospodaru svijeta, a ako se taj simbol posmatra retrospektivno s novozavjetnog liturgijskog stajališta, on nam već kod starozavjetnih žrtava očituje znak križa. Daničić izražava u svom prijevodu te akcije žrtvovanja riječima: »obrtati«, »žrtva obrtana« i »podizati«, »žrtva podizana« (Exod 29. 24. 26s). Naš prevodilac ispravno prevodi značenje tih radnja oblicima glagolâ »primikati in odmikati« i »dvigati«. Ovakav prijevod svakako je točniji, nego u Daničića: »obrtati«, »žrtva obrtana«, jer to bi imalo značenje akcije slične obraćanju na ražnju, što, čini se, ne bi odgovaralo simboličkom aktu prinašanja.

Iz ovih nekoliko primjera lako razabiremo načela, kojih se držao prevodilac kod rješavanja težih mjesta. Svakako ovaj prvi svezak prijevoda Sv. Pisma St. Z. na slovenskom jeziku treba radosno pozdraviti kao uspješan plod marnoga rada vrlog naučnog stručnjaka sa željom da proslijedi u tom radu, dok ne bude okrunjen konačnim uspjehom, t. j. objelodanjenjem prijevoda čitavog Sv. Pisma St. Z., koji je predviđen u četiri sveska: I. Mojsijevo petoknjižje i knjiga Josuina; II. Preostale povijesne knjige od Sudačke do uključivo Makabejskih; III. Poučne ili pjesničke knjige; IV. Proročke knjige.

Tehnička oprema, tisak i papir kao i uvez veoma su ukusni. Stoga već prvi svezak ovoga prijevoda najtoplije preporučujemo.

Dr. J. Oberški.

Zuvić dr. Nikola, Čitanja i Evandelja na nedjelje i blagdane u crkvenoj godini, Zagreb 1940. 4°, 176 str.; cijena (prema kakvoći uveza između platnenog sa crvenim rezom do crne kože u zlatorezu) od dinara 126 do 200.

Pred nekoliko mjeseci izašao je iz štampe novi liturgijski priručnik pod gornjim naslovom, priređen od sveučilišnog profesora bogoslovnog fakulteta u Zagrebu, g. Dra Nikole Žuvića, i to, kako je istaknuto u podnaslovu knjige i u predgovoru: »po naredbi i dopuštenju zagrebačkog nadbiskupa i suglasnosti hrvatskog katoličkog episkopata, u smislu crkvenih propisa, za upotrebu u javnoj službi Božjoj.« Knjiga je štampana u folio formatu, dvostupačno, sa crveno istaknutim naslovima blagdana, na solidnom papiru, a može se nabaviti po želji u različitim uvezima uz cijenu koja odgovara odnosnoj opremi. Priručnik je službeno propisan za crkvenu upotrebu od nadbiskupskih i biskupskih Ordinarijata u Zagrebu, Sarajevu, Beogradu, Đakovu, Senju i Hvaru, kako je saopćeno u »Hrv. Straži« od 9. X. 1940. Povodom izdanja ove knjige na-

pisao je sam auktor opširniji referat u »Katoličkom Listu« br. 24., 25 i 26. 1940., gdje je izložio načela, prema kojima je priredio knjigu. Povrh toga donijeli su zagrebački dnevници prigodice bilo objavu, bilo opširniji literarni prikaz kritiku knjige (Obzor 24. VIII. 1940.; Jutarnji List 22. IX. 1940.; Novosti 13. X. 1940., str. 15—16). Na kritiku u »Novostima« osvrnuo se auktor u »Hrvatskoj Straži« od 1. XI. o. g. na što je uslijedila replika u »Novostima« od 3. XI. o. g. Budući da je izdanje ove knjige od posebne važnosti zbog službene upotrebe u liturgiji, potrebno je, da se i u našem stručnom glasilu rekne o njoj koja riječ, tim više, što su u spomenutim dnevnicima doneseni kritički prikazi što u pozitivnom, što u negativnom smislu.

I. Sadržaj podijeljen je prema uobičajenom rasporedu u Rimskom Misalu: I. i II. dio crkvene godine odgovara onomu, što je u RM »Proprium de tempore«; dalje slijede perikope svetačkih blagdana, u RM »Proprium de sanctis«; zatim perikope zajedničkih misa svetaca i Bl. Dj. Marije, u RM »Commune sanctorum«; napokon perikope prigodnih i pokojničkih misa, u RM »Missae votivae« i »Missae pro defunctis«. Ispred teksta perikopa svagdje je istaknut crvenim slovima natpis odnosne nedjelje ili blagdana, a kod nepomičnih svetkovina označen je i njihov datum. Ovakav je poredak najnaravniji i posve u skladu s liturgijskim propisima. Što se tiče samog oblika i veličine tih crvenih naslova, vjerojatno je da ne će zadovoljiti biraniji ukus čitalaca, na kakav su navikli u skladnoj varijaciji slova službenih izdanja rimskih liturgijskih knjiga; ali ovdje valja imati u vidu i tehnički nedostatak tiskare za takav posao. Bilo bi također poželjno, da je jače istaknut i liturgijski rang pojedinih većih svetkovina, osobito Božića, Bogojavljenja, Uskrsa, Uzašašća, Duhova i t. d. Međutim taj nedostatak tehničke naravi nije toliko važan, koliko sadržajni, kojemu čini opravdanu zamjerku kritik prof. J. Gršković u navedenom br. »Novosti«, t. j. da taj liturgijski priručnik nije k o m p l e t n i izvadak svih epistolarnih i evandeoskih perikopa iz čitavog misala, jer ne sadržaje niti svih ferijalnih lekcija niti od svih svetačkih blagdana, imajući dakako u vidu i posebne svetkovine u nekim našim krajevima i dijecezama. U tom pogledu, valja priznati, potpuniji je lekcionar o. P. Vlašića. Osobito je od velike vrijednosti na svršetku knjige višestruko kazalo: 1. Kazalo samih perikopa blagdana; 2. Tabla biblijskih tekstova Vulgatina kanona; 3. Alfabetско kazalo imena blagdana, misa i svetaca. Ova kazala omogućuju brzu i laku orijentaciju u knjizi.

II. Što se tiče samog prijevoda, čuli su se s jedne strane povoljni, ali ne dovoljno konkretno argumentirani, a s druge strane dosta nepovoljni, ali konkretno argumentirani glasovi. Svakako ovo je pitanje mnogo važnije od pitanja sadržajne potpunosti i tehničke opreme, pa zato treba da ga ovdje pomnije promotrimo.

Ispravno je načelno nastojanje auktora, da dade prijevod u laganom jeziku, očišćenom od arhaizama i brojnih semitizama, kojih se nisu mogli otresti mnogi stariji prevodioci, ali mu se općenito zamjera pretjerana protivna skrajnost, što ju je u predgovoru naglasio kao načelo, da hrvatskih prijevoda nije upotrebljavao zato, »da ne bi zapao u shematičnost«. Držimo, da se dosadašnjim našim prevodiocima mora priznati.

da je svaki od njih u najplemenitijoj nakani nastojao dati svojim prijevodom ono, što je smatrao najboljim. U tom se radu zacijelo svaki od njih suočio s brojnim problemima, koje je prema individualnom maru i spremnosti nastojao riješiti. Stoga promatranjem starijih prijevoda može svaki novi prevodilac ne samo da sebi prištedi veliki dio truda, koji su već drugi uložili, nego da i mnogo toga nauči iz njihova iskustva, a konačno i to, da usporedi svoj prijevod s njihovima i da prosudi, da li njegovo djelo predočuje napredak ili nazadak. Štoga imade dobra u starim prijevodima, može se mirne duše zadržati, a novo se uvodi, kad je sasvim sigurno utvrđeno, da je bolje od onoga, što je bilo do sada. Takav je postupak u skladu i s duhom opravdanog konzervatizma u crkvenoj liturgiji, da se predusretne pogibli iskrivljenog shvaćanja same doktrine, koja možda, zaodjenuta u ruho novijih riječi, ne bi bila dosta vjerno izražena. Zato i postoji u liturgijskoj literaturi posebna terminologija, koja je dugovjekom tradicijom zadobila svoj sakralni karakter; pa makar bi u svjetovnoj literaturi mnoge riječi bile arhaizmi, ipak im ovdje pripada časno mjesto zbog toga, jer su vjerni tradicionalni čuvari točno određenih pojmova crkvene doktrine. To je i jedan od osnovnih razloga, zbog kojih se katolička Crkva tako konzervativno drži upotrebe mrtvog latinskog jezika u liturgiji. Neosporiva je činjenica, da se svaki živi jezik neprestano razvija i zbog toga se često mijenjaju nijanse značenja pojedinih riječi. Uvijek je dakle potreban velik oprez u izboru novih izraza i njihova značenja kod moderniziranja prijevoda liturgijskih perikopa Sv. Pisma, pa zato je od ne male važnosti uvid u kontinuitet napretka u jeziku u dosadašnjim izdanjima hrvatskih lekcionarija. To napokon zahtijeva i karakter stručne reputacije u ovakvoj vrsti rada.

Suvišno je da se opsežno rekapituliraju kritičke primjedbe g. prof. J. Grškovića, koje su, apstrahirajući od lične temperamentnosti, stvarno u svom pretežnom dijelu opravdane, te odaju ruku vrsnog filologa hrvatskog, staroslovenskog i staroklasičnih jezika. Držim da ne ću biti indiskretan (jer je uostalom i sam auktor u svom predgovoru to napomenuo), ako spomenem, da sam kao cenzor upozorio g. auktora na mnoge stvari, da ih popravi prije, nego preda rukopis u štampu, ali je on moje napomene tek djelomično uvažio (što je, uostalom, stvar njegova suda). Među ostalim mnogo sam naglašavao, da treba pisati »Jerusalem« ili »Jerusolim«, a ne »Jeruzalem«, jer ovdje nije opravdano primjenjivati pravilo fonologije latinskoga jezika, da se »s« između dva vokala čita kao »z«, budući da je »s« u riječi »Jerusalem« nastao prema hebrejskom »Jerušalem«, a taj »š« redovno se u hrvatskom jeziku transkribira sa »s«, kao n. pr. hebrejska imena. »Šaul«, »Šemuel« prelaze u hrvatskoj transkripciji u: Saul, Samuel. Po istom pravilu nije ispravno »Izaija«, nego »Isaija«, jer je u hebrejskom »Ješa'jah«; tako i hebrejska imena: »Šadrak« i »Mešak« treba transkribirati: Sidrak (što je i auktoru ispravno), Misak, a ne Mizak (Str. 53 i 54). U vezi s time valja napomenuti i za hebrejski konsonant »tsade« ili »ssade«, koji izgovaramo ili kao oštri »s«, ili kao »c«, da se u hrvatskom jeziku transkribira sa »s«, kao na pr. u riječi »Melkisedek«, kako ispravno ima auktor u perikopi poslanice Hebrejima na dan sv. Tome biskupa (str. 8). Dosljedno s istoga razloga

treba pisati »Isak«, a ne »Izak« (str. 48), jer u hebrejskom glasi »Jiḥṣaq« ili »Jishaq«, gdje se »cade« ili »sin«, pogotovo zbog oštro aspiriranog »h« koji po tom slijedi, ne smije transkribirati sa »z« nego sa »s«. Ne mogu da se saglasim s g. kritikom Grškovićem, da je bolje »Židovima« nego »Hebrejima«, pa naglašujem, da je to auktor u rukopisu na moj poticaj promijenio od »Židovima« u »Hebrejima«, kad se radi o poslanici sv. Pavla Hebrejima. Razlog zato jest sama autencija naslova, a i stvarni pojam, jer »Židovi« su samo jedno pleme »Hebreja«, a »Hebreji« su sva plemena Jakovljeva potomstva kao odabranog naroda. Da je postojala distinkcija izraelskih plemena još u doba apostolsko, vidi se odatle, što sv. Pavao za sebe izričito kaže, da je »Hebrejin« i »Izraelita« iz plemena Benjaminova (Rim 11, 1; Flplj 3, 5), ali se nigdje ne identificira sa Židovima, nego to jasno distingvira, kad kaže: »Factus sum Judaeis. tamquam Judaeus« (I Kor 9, 20) = »... Židovima kao židov« — naglašuje se dakle sličnost, a ne identitet.

Što se tiče čišćenja od arhaizama, najjače dolazi u Žuvićevu lekcionaru do izražaja uklanjanje mnogobrojnih imperfekata, aorista i participia, koje nastoji pretežno pretvarati u perfekte, odnosno participe aorista razrješivati s vremenskim rečenicama, n. pr. »kad je čuo« mjesto »čuvši« (str. 2). U tom pogledu prijetila je ispočetka opasnost suviše radikalnog, malone šablonskog postupka, od čega je auktor ipak na moj savjet u velikoj mjeri popustio, i to s razloga, jer je uvidio, da je na mnogim mjestima vrlo opravdana upotreba aorista i historijskog prezenta, a nerijetko i imperfekta, budući da varijacija tih vremena omogućuje gipkost prijevoda u hrvatskom jeziku; povrh toga gdjekad nam pomaže, da se preciznije približimo originalnom smislu, nego je to moguće u latinskom prijevodu Vulgate zbog nedostatka glagolskih vremena i načina, kojima grčki jezik znatno natkriljuje genij latinskoga jezika. Ali treba primijetiti, da auktoru zbog ove reforme nije svuda uspjelo potpuno uskladiti stilističku izmjenu i međusobnu povezanost vremenskog redosljeda, odnosno prelaza iz jednog vremena u drugo. To osobito izbija na vidjelo u prevođenju Pavlovih poslanica, koje je bez sumnje stilski najteže prevoditi zbog mnogostruko sastavljenih anakoluta. Tako n. pr. u Pavlovoj poslanici Rimljanima na 1. nedjelju Adventa dobro je razriješen particip prezenta »scientes« s prezentskim oblikom »znate« (str. 1), bolje nego u Ivekovića »znajte«. Malo dalje, poslije »povjerovasmu« bolje bi se stilski nadovezivali aoristi: »noć prođe, a dan se približi«, nego perfekti: »Noć je odmakla, a približio se dan«. Inače lijepo n. pr. teku perikope poslanica: na 3. nedj. Adventa (str. 2), na božićnu ponoćnicu (str. 4), na dan sv. Tome 29. XII. (str. 8), na 1. 2. 4. i 6. nedj. po Bogojavljenju (str. 12, 14, 15), 1. i 2. korizmu nedjelju.

U pogledu semitizama auktor je načelno zauzeo ispravno stanovište: razriješiti ih po mogućnosti prema duhu hrvatskoga jezika, a gdje je to nemoguće, mogu se zadržati u doslovnom prijevodu. Tako n. pr.: »inventa est in utero habens de Spiritu Sancto« prevedeno je slobodnije: »ona je začela po Duhu Svetom«, nego u Ivekovića (Čitanja i Evanđelja, III. izd. 1912, str. 138): »nađe se da je zatrudnjela (zanosila) od Duha Svetoga«. Bolje je u našeg auktora »sluga obrezanih« (str. 1), nego u Ivekovića »sluga obrezanja« (str. 2); bolje je »tamna djela«, nego »djela

tame« (Iveković str. 1). U Evandelju druge božićne Mise ima naš auktor: »a Marija je sve ovo pamtila razmišljajući u svom srcu«, što je bolje nego hebraizam: »čuvaše sve riječi ... slažući u srcu svojem« (Iveković str. 7), premda bi možda bilo još bolje: »... pamtila i u sebi pomno razmišljajući o tom«. Hebraizam: »exclamantes voce magna« prevodi naš auktor sad sa: »vičući svim grlom« (str. 6), što bi bolje bilo: »iz svega grla«; — malo niže: »glasno zavika«, što držimo da je teško podnošljiva tautologija, jer »vikati« već samo u sebi sadržava pojam »glasno«, a osim toga ne može se zamisliti suprotni pojam »tiho (!) vikati«, — pa zato bi bilo bolje zadržati frazu: »jakim glasom«, ili kako imade postojano provedeno u Ivekovića: »iza glasa«. Na drugim mjestima nalazimo kod našeg auktora: »jakim glasom« (str. 30 i 34), ili: »na sav glas« (str. 75), a na jednom mjestu zadržan je hebraizam: »velikim glasom« (str. 39). Hebraizam: »ambulare (coram Domino)« ispravno razrješuje naš auktor sa moralnim smislom: »živjeti«; n. pr. »Živite kao djeca svjetlosti!« (str. 22), Iveković: »kao sinovi svjetlosti hodite!« (str. 30). Ovdje je ujedno zadržan hebraizam: »djeca svjetlosti«, koji bi teško bilo pohrvatiti. Isto tako teško bi bilo sasvim ukloniti hebraizme: »obucite se u Gospodina« (str. 1), »i ne će nestati tvojih godina« (str. 5), »bлагословљена ti među ženama«, — koji su inače u hrvatskom jeziku razumljivi. Suvise verbalno, čini se, da zvuči prijevod fraze: »super asinam et pullum, filium subjugalis« — »na magarici i mladom od one, koja se ujarmljuje«, — što držimo da je bolje kod Ivekovića (str. 35): »... i na magaretu, mladetu magaričinu«, jer se iz konteksta par redaka prije razabire, da je govor o mladetu te iste magarice. Mogao se, nadalje, ukloniti i onaj teško razumljivi hebraizam: »Što je meni i tebi, ženo?« (str. 13), koji držimo da nije uspješno riješen kod Ivekovića sa: »Što je meni do tebe, ženo?« (I. izd. 1875, str. 15), niti sa: »Što imam ja s tobom, ženo?« (III. izd. str. 15). U prvom slučaju ostaje ovako formulirana fraza u hrvatskom jeziku nerazumljiva, a u oba Ivekovićeva pokušaja zvuči dosta oporo, što ne možemo zamisliti, da bi se moglo čuti iz Isusovih blagih ustiju prema blagom i dobrohotnom upitu Bl. Dj. Marije. Da to mjesto razriješimo, potrebno je uglaviti dvoje: 1) što može značiti upit: *τί ἐμοὶ καὶ σοί*; 2) što može značiti u familijarnom nagovoru riječ *γύναι*, odnosno u vokativu *γύναι*. Po mišljenju biblijskih filologa (Blass-Debrunner, Grammatik des neutestam. Griechisch, Göttingen 1931, § 299, 3. str. 172) može pomenuti upit upravo na ovom mjestu (Iv 2, 4) imati značenje: »Što se to tiče mene i tebe?« — a riječ *γύναι* može u familijarnom nagovoru imati otmjeno značenje: »gospodo!« ili »Gospo!« (ispor. F. Petračić, Gerčko-hervatski rječnik, Zagreb 1875, str. 176; tako i Fr. Zorell, S. J., Lexicon graecum², Paris 1931, str. 268). Prema tome čitavo mjesto, razriješeno u svjetlu ovih značenja, postaje mnogo jasnije, jer bi mu smisao bio ovaj: »Zar se to tiče mene i tebe, Gospo?« ili: »Zar je potrebno, da se brinemo za to ja ili ti, Gospo?« Ovakvo pitanje kao da ima hipotetski smisao: ako je potrebno, da se ja i ti brinemo za to, pričekaj malo, jer još nije došao moj čas. Prema tomu, sadržava je sni odgovor na molbu blažene Gospe, i jedino tako možemo shvatiti ono, što nam govori daljnji kontekst o njezinim uputama slugama: »Štogod vam rekne, učinite!« — Mjesto »ženo« također bi bolje pristajalo: »Go-

spo!« u prijevodu Isusovih riječi na križu: »Mulier, ecce filius tuus!« = »Gospo(đo), evo ti sina!« — nego: »Ženo, evo ti sina!« (str. 44, kod Iv 19, 26).

U novom lekcionaru imade nadalje nekih mjesta, gdje je prevodilac nastojao dati jasniji smisao, nego je u latinskom liturgijskom tekstu, tako n. pr. Vulgatin »exquisierat« u Evanđelju na dan Nevine dječice (str. 7) prevodi sa: »točno ispitao«, što znači više, nego kaže Vulgata i grčki tekst. Dalje, Vulgatin »nardi spicati pretiosi« (Mark 14, 3) prevodi radije prema grčkom *πισικης* sa: »prave nardove pomasti« (str. 31), premda ovdje nije trebalo zbog jasnoće utjecati se originalnom tekstu, jer je i Vulgatin tekst dosta jasan, ako se prevede sa: »pomasti od nardova klasja«, kako imade Iveković (u III. izd. str. 45). Od narda se naime može praviti dragocjena pomast od soka iz korjena i iz klasja, ali ova potonja mnogo je jača i skupocjenija.

Imade mjesta, gdje je prevodilac bez dovoljnog razloga znatno oslabio smisao teksta, premda se latinski i grčki tekst sasvim slaže. Tako n. pr. tekst: »Et egressus foras Petrus flevit amare« preveden je: »I izađe van, udari u plač« (str. 38). Ovo ne valja ni gramatički, jer je izostavljen subjekt »Petar«, niti stilistički, jer druga rečenica, koja se navoduje bez veznika, nije dovoljno povezana s predašnjom, a niti je stvarno točno izražena misao originalnog teksta, jer je mnogo puniji smisao fraze: »flevit amare«, koju i u hrvatskom jeziku možemo sasvim jednako prevesti sa: »gorko zaplače (proplače)«, kod Ivekovića: »plaka gorko« (str. 57). Nije dobro u duhu hrvatskog jezika preveden izraz: »sequere me« sa: »idi za mnom!« (na dva mjesta u Evanđ. na blagd. sv. Ivana apostola, str. 7). Imperativ: »idi!« uzima se u smislu, kada se nekoga šalje od sebe drugamo; a ovdje bi trebalo reći: »Pođi« ili »hajde za mnom!« — Nije zgodno reći za haljine, da su »mekušaste« (str. 2), nego »meke«. Postoji doduše imenica »mekušac«, koja se u drugotnom smislu uzima za oznaku ljudi pretjerane osjetljivosti na neugodne podražaje, ali haljine su neživo biće, koje ne mogu imati takovih podražaja. Uostalom u rječniku Broz-Ivekovića i ne nalazimo ovog pridjeva. U Evanđelju na 23. nedj. po Duhovima (str. 82) stavak: »et tenuit manum ejus. Et surrexit puella« — stilistički je nezgodno preveden sa: »uze ruku djevojke i djevojka je ustala«. Fraza »uze ruku« značila bi, da je ruka bila odijeljena od tijela; zato bi ovdje bilo na mjestu osvijetliti značenje utjecanjem k originalnom tekstu i prevesti: »uhvati je za ruku, i djevojka ustade«, — ili još bolje, da stilistički bude još jasnije: »primi djevojku za ruku, i ona ustade«. Odmah dalje, mjesto: »I taj glas proču se« bilo bi bolje reći: »I glas o tom . . .«

Nije bilo potrebno, da se traže pretjerani eufemizmi, kao n. pr. »tijela« (str. 155) mjesto »utrobe«, kako imademo kod Slovenaca: »sad tvojega telesa« u molitvi »Zdravo Marijo«; tako ni »imati sina« mjesto »roditi«, pogotovo, kad je poznato, da u biblijskoj terminologiji ovaj izraz imade svoje posebno važno juridičko značenje. Vrlo neobično prevedena je Vulgatina fraza: »et Spiritus Dei ferebatur super aquas« sa: »a Božji se dah nosio nad vodom« (na Vel. Subotu, iz Gen 1, 2; str. 45). To je suviše verbalan prijevod, koji je manje razumljiv od onoga, kako se obično prevodi: »i Duh Božji lebdio je nad vodom«. Tu je opravdano, da se ne-

jasni smisao glagola »ferebatur« objasni utjecanjem k originalnom tekstu »merahheth«, koji znači: »bijaše lebdeći«, dakle »lebдио je« (ispor. Deut 32, 11), pa da se zadrži smisao, koji usvaja kršćanska tradicija; premda nije nemoguće, da bi ovdje mogao pristajati i smisao: »i silan vjetar duvao je povrh vode (nad vodom)«.

Još bi se moglo mnogo toga naći u ovom novom liturgijskom priručniku, što bi trebalo ispraviti, dotjerati i usavršiti. Nadamo se, da g. auktor ne će zlo shvatiti iznesene primjedbe i opaske, jer svima treba da nam bude na srcu, da ovakva knjiga, koja je određena za liturgijsku upotrebu, gdje uistinu dolazi do izražaja njezin najširi publicitet ne samo među pukom, nego i pred najvišim narodnim slojevima, — koji imadu istančan osjećaj za čistoću i ljepotu jezika, — bude kako u jezičkom, tako i u stvarnom pogledu, doista što savršenije djelo; pogotovo pak i zato, jer se to dolikuje uzvišenom dostojanstvu i same Riječi Božje, da je zaodjenemo najljepšim ruhom, što joj ga možemo dati. U tom pogledu, ne osporavajući g. auktoru do sada uloženi trud, dobru volju i plemenito nastojanje, želimo, da u narednom izdanju djelo osvane pročišćeno od nedostataka i što bolje usavršeno.

Dr. J. Oberški.

Simón H. — Prado I., Praelectiones biblicae ad usum scholarum, Vetus Testamentum, liber I, De sacra Veteris Testamenti historia. Editio tertia recognita. Marietti, Taurini 1940, 8°, pag. XX + 546, cij. Lit. 40.

Ovaj priručnik, započet od zaslužnog bibličiste Hadrijana Simóna, prerađen je već u trećem izdanju od poznatog biblijskog stručnjaka Ivana Prado, C. SS. R., koji je učenik Papinskog Biblijskog Instituta u Rimu. Ovaj svezak podaje nam kritički pregled svete povijesti Staroga Zavjeta, podijeljen u četiri odsjeka: 1. o postanju svijeta i roda ljudskoga; 2. o postanju naroda hebrejskoga; 3. o hebrejskoj monarhiji; 4. o obnovi hebrejske države poslije ropstva babilonskoga. Premda je priručnik po opsegu zbijen i u razmjeru s golemom građom kratak, ipak pregledno obuhvata i registrira na savremenoj naučnoj visini sve znatnije probleme i naučne rezultate ove posebne biblijske discipline, koja u novije vrijeme sve više uzima mjesto nekadašnjem sustavu biblijske introdukcije. Kod svakog odsjeka i znatnijeg pitanja daje pregledni uvid u samo pitanje, zatim kritiku različitih problema i najpotrebniju orijentaciju u literaturi. Osim toga knjiga donosi 33 klišeja, što iz arheologije, što iz antikne geografije u svrhu naučne potvrde obrađenoga gradiva.

Što se tiče pojedinih otvorenih pitanja, o kojima u biblijskoj struci postoje različite teorije, ovaj priručnik iznosi pregled različitih mišljenja, a na posljertku izlaže najvjerojatnije. Tako n. pr. kod sustava tumačenja heksaemeronu priklanja se idealno-historijskom, koji se danas među bibličistima smatra najvjerojatnijim (str. 27). O potopu priklanja se mišljenju, da bi biblijski potop mogao biti identičan s mesopotamskim iz predsumeranskog doba, a što se tiče njegova karaktera, da je dovoljno, ako se smatra antropološki moralno-univerzalnim, ukoliko obuhvata sve ono pokoljenje čovječanstva, koje je imalo znatniji udio u povijesti ekonomije spasenja (str. 86). U pitanju vremena izlaska Izraelaca iz Egipta prihvaća kao vjerojatnije mišljenje, da je